

Uchwała z dnia 21 lipca 2010 r., III CZP 23/10

Sędzia SN Antoni Górski (przewodniczący)

Sędzia SN Barbara Myszka (sprawozdawca)

Sędzia SN Marek Sychowicz

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku "H.D.I.", sp. z o.o. w K. o wpis do rejestru, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 21 lipca 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Katowicach postanowieniem z dnia 9 lutego 2010 r.:

„Czy mandat członka zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wygasa w terminie określonym w art. 202 § 1 k.s.h., jeśli w uchwale wskazano, że powołanie następuje na czas nieokreślony, a umowa spółki nie zawiera żadnych postanowień dotyczących mandatu członka zarządu?”

podjął uchwałę:

Jeżeli umowa spółki nie stanowi inaczej, mandat członka zarządu wygasa w terminie przewidzianym w art. 202 § 1 k.s.h. także wtedy, gdy według uchwały wspólników powołanie nastąpiło na czas nieokreślony.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 30 października 2009 r. Sąd Rejonowy Katowice-Wschód w Katowicach oddalił wniosek "H.D.I.", spółki z o.o. w K. reprezentowanej przez Marka K. o wykreślenie z rejestru przedsiębiorców danych dotyczących prokurenta spółki. Ustalił, że uchwałą z dnia 17 lutego 2006 r. podjętą na zgromadzeniu wspólników Marek K. został powołany do zarządu spółki "H.D.I." „na czas nieoznaczony”. Zgodnie z umową spółki, był on uprawniony do reprezentowania spółki samodzielnie. Umowa spółki nie zawierała żadnych postanowień dotyczących czasu trwania kadencji członków zarządu. W dniu 29 maja 2008 r. odbyło się zgromadzenie wspólników zatwierdzające sprawozdanie finansowe za rok obrotowy 2007, a w dniu 18 maja 2009 r. sprawozdanie finansowe

za 2008 r. W dniu 16 czerwca 2009 r. Marek K., wpisany do rejestru jako członek zarządu uprawniony do jednoosobowej reprezentacji spółki, złożył oświadczenie skierowane do Edwarda P. o odwołaniu udzielonej mu prokury.

Sąd Rejonowy uznał, że – zgodnie z art. 202 § 1 k.s.h. – mandat Marka K. wygaś z dniem 29 maja 2008 r. i z tej przyczyny nie mógł on w dniu 16 czerwca 2009 r. skutecznie odwołać prokury (art. 208 § 7 k.s.h.).

Przy rozpoznawaniu apelacji wnioskodawczyni Sąd Okręgowy powziął wątpliwość, czy – w braku odmiennych postanowień w umowie spółki – mandat członka zarządu powołanego uchwałą wspólników na czas nieokreślony wygasa w terminie wskazanym w art. 202 § 1 k.s.h., i w związku z tym przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia przytoczone na wstępie zagadnienie prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 202 § 1 k.s.h., jeżeli umowa spółki nie stanowi inaczej, mandat członka zarządu wygasa z dniem odbycia zgromadzenia wspólników zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za pierwszy pełny rok obrotowy pełnienia funkcji członka zarządu. Zgodnie natomiast z art. 202 § 2 k.s.h., w przypadku powołania członka zarządu na okres dłuższy niż rok, mandat członka zarządu wygasa z dniem odbycia zgromadzenia wspólników, zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za ostatni pełny rok obrotowy pełnienia funkcji członka zarządu, chyba że umowa spółki stanowi inaczej. Z kolei zgodnie z art. 202 § 4 k.s.h., mandat członka zarządu wygasa również wskutek śmierci, rezygnacji albo odwołania ze składu zarządu.

Jak dostrzeżono w doktrynie, przytoczone regulacje zasad sprawowania funkcji przez członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w dalszym ciągu wywołują wątpliwości. Rozwiązania przyjęte w art. 202 § 1 i 2 k.s.h. mają charakter norm *iuris dispositivi*, co oznacza, że wspólnicy mogą w umowie spółki odmiennie uregulować chwilę wygaśnięcia mandatu członka zarządu. Różnice zdań dotyczą jednak kwestii dopuszczalności powołania członka zarządu na czas nieokreślony.

Na gruncie art. 202 k.s.h. nie powinna budzić wątpliwości wzajemna relacja pojęć „mandat” i „kadencja”, która pod rządem kodeksu handlowego była źródłem kontrowersji. Oba pojęcia uzyskały w kodeksie spółek handlowych kwalifikację pojęć normatywnych; pierwsze z nich oznacza kompetencję do sprawowania funkcji członka organu spółki, a drugie – okres sprawowania tej funkcji. Nie chodzi przy tym

o faktyczny czas pełnienia funkcji, lecz o okres, na jaki członek organu spółki został powołany, faktyczny bowiem okres pełnienia funkcji członka zarządu może być – w razie zajścia okoliczności wskazanych w art. 202 § 4 k.s.h. – krótszy od kadencji ustalonej w umowie spółki albo też może ulec przedłużeniu na podstawie art. 202 § 2 k.s.h. Wykonywanie mandatu członka zarządu jest równoznaczne z pełnieniem funkcji, a wygaśnięcie mandatu – z utratą tej kompetencji (zob. art. 202 § 3, art. 369 § 1 i 3 oraz art. 386 § 1 k.s.h.; por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2006 r., II CSK 147/05, nie publ., z dnia 10 listopada 2006 r., I CSK 246/06, OSNC 2007, nr 7-8, poz. 124 i z dnia 24 października 2007 r., IV CSK 260/07, OSNC-ZD 2008, nr C, poz. 87).

Problem dopuszczalności powołania członka zarządu na czas nieokreślony nie był dotychczas przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. W doktrynie prezentowane są w tej kwestii dwa przeciwstawne stanowiska. Według pierwszego, powołanie członka zarządu na czas nieokreślony skutkuje zastosowaniem art. 202 § 1 k.s.h. i prowadzi do wygaśnięcia mandatu członka zarządu z dniem odbycia zgromadzenia wspólników zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za pierwszy pełny rok obrotowy pełnienia przez niego tej funkcji. Według drugiego, powołanie członka zarządu na czas nieokreślony jest dopuszczalne pod warunkiem, że możliwość taka została wyraźnie przewidziana w umowie spółki. Wśród zwolenników tego poglądu wyrażane jest też zapatrywanie, że nawet w braku odmiennej regulacji kwestii wygaśnięcia mandatu w umowie spółki, dopuszczalne jest powołanie członka zarządu na czas nieokreślony; wystarczy samo wskazanie w uchwale wspólników, że powołanie następuje „na czas nieokreślony”. W razie powołania członka zarządu na czas nieokreślony nie znajduje przy tym zastosowania ani reguła przewidziana w art. 202 § 1, ani w art. 202 § 2, lecz w art. 202 § 4 k.s.h., co oznacza, że chwila, w której – wskutek odwołania – wygasa mandat członka zarządu, zależy wyłącznie od uznania wspólników.

Podjmując ten problem, trzeba zauważyć, że w spółkach kapitałowych regułą jest kadencyjność organów zarządzających i nadzorujących, o czym świadczą regulacje zawarte w art. 202 § 3, art. 216 § 1, art. 369 § 1 i 3 oraz art. 386 § 1 k.s.h. Przepisy kodeksu spółek handlowych nie zawierają natomiast regulacji określającej wprost długość kadencji członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością; z art. 202 § 2 k.s.h. wynika jedynie, że członek zarządu może być powołany na okres dłuższy niż rok. Jednakże, zgodnie z regułą wyrażoną w art.

202 § 1 k.s.h., jeżeli umowa spółki nie stanowi inaczej, mandat członka zarządu wygasa z dniem odbycia zgromadzenia wspólników zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za pierwszy pełny rok obrotowy pełnienia funkcji członka zarządu. Oznacza to, że – w braku odmiennych postanowień w umowie spółki – kadencyjność odnosi się także do członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w praktyce bowiem zastosowanie art. 202 § 1 k.s.h. prowadzi do wniosku, że kadencja członka zarządu – co do zasady – wynosi jeden rok.

Przepis art. 202 § 1 k.s.h. ma charakter dyspozytywny, wobec czego znajduje zastosowanie tylko wtedy, gdy strony nie uregulowały kwestii wygaśnięcia mandatu w sposób odmienny, jednak – w braku odmiennej regulacji w umowie spółki – określa chwilę wygaśnięcia mandatu członka zarządu w sposób kategoriyczny. Można zatem twierdzić, że wyrażona w nim reguła nie dotyczy sytuacji, w której umowa spółki stanowi inaczej, oraz odmiennie uregulowanej w art. 202 § 2 k.s.h. sytuacji powołania członka zarządu na okres dłuższy niż rok. W pozostałych natomiast sytuacjach ma zastosowanie reguła przewidująca wygaśnięcie mandatu z dniem odbycia zgromadzenia wspólników zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za pierwszy pełny rok obrotowy pełnienia funkcji. Dotyczy to zatem i tych sytuacji, w których – w braku odmiennej regulacji w umowie spółki – według uchwały wspólników powołanie członków zarządu nastąpiło „na czas nieokreślony”.

Nie stanowi przekonującego argumentu na rzecz odmiennej wykładni art. 202 § 1 k.s.h. okoliczność, że powszechnym zjawiskiem w praktyce obrotu gospodarczego jest powoływanie członków zarządu na czas nieokreślony, odczytywany przez wspólników jako czas „aż do odwołania”, wobec czego tylko aprobata takiej praktyki pozwoli uniknąć komplikacji związanych z kwestionowaniem ważności czynności prawnych podejmowanych w przeszłości przez osoby działające po wygaśnięciu mandatu. Przyjęciu takiego wniosku sprzeciwia się взгляд na utrwalone dyrektywy wykładni oraz konieczność dostosowania praktyki do zasad ustalonych przez ustawodawcę.

Jak wspomniano, w odniesieniu do organów zarządzających i nadzorujących w spółkach kapitałowych ustawodawca przyjął jako regułę kadencyjność, której walorów nie można nie doceniać, gdyż służy ochronie interesów wspólników. Kadencyjność jest równoznaczna z obowiązkiem poddania się przez członka zarządu okresowej ocenie dokonywanej przez wspólników, którzy nie tylko mogą w każdej chwili odwołać członków zarządu, ale muszą ich także ponownie powołać,

aby utrzymali dotychczasowe stanowiska. Wykładnia, zgodnie z którą – w braku odmiennej regulacji w umowie spółki – art. 202 § 1 k.s.h. ma zastosowanie także wtedy, gdy według uchwały wspólników powołanie członków zarządu nastąpiło „na czas nieokreślony”, harmonizuje więc z przyjętą regułą kadencyjności.

Jeżeli w ocenie wspólników wartością większą od kadencyjności jest zapewnienie zarządowi stabilizacji i ciągłości wykonywania funkcji zarządczych, wspólnicy mogą dać temu wyraz w umowie spółki. Nie ma przeszkód, aby strony w umowie spółki uregulowały kwestię wygaśnięcia mandatu w odmienny sposób od wynikającego z dyspozycji art. 202 § 1 k.s.h. i określiły, że powołanie członków zarządu następuje „na czas nieokreślony”; zamieszczenie postanowienia o powołaniu „na czas nieokreślony” będzie równoznaczne z wyłączeniem stosowania przewidzianej w art. 202 § 1 k.s.h. reguły wygaśnięcia mandatu z dniem odbycia zgromadzenia wspólników zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za pierwszy pełny rok obrotowy pełnienia funkcji. W takim wypadku mandat członka zarządu wygaśnie jedynie w razie zaistnienia zdarzeń określonych w art. 202 § 4 k.s.h. Za dopuszczalnością takiej regulacji umownej przemawia dyspozytywny charakter art. 202 § 1 k.s.h., wyrażona w art. 353¹ k.c. zasada swobody umów, która na podstawie art. 2 k.s.h. dotyczy także organizacji i funkcjonowania spółek handlowych, oraz brak przepisu określającego wprost długość kadencji członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Przytoczone rozważania prowadzą do wniosku, że tylko w umowie spółki wspólnicy mogą wyłączyć stosowanie wyrażonej w art. 202 § 1 k.s.h. reguły wygaśnięcia mandatu członka zarządu z dniem odbycia zgromadzenia wspólników zatwierdzającego sprawozdanie finansowe za pierwszy pełny rok obrotowy pełnienia przez niego tej funkcji. Oznacza to, że jeżeli umowa spółki nie stanowi inaczej, mandat członka zarządu wygasa w terminie przewidzianym w art. 202 § 1 k.s.h. także wtedy, gdy według uchwały wspólników powołanie nastąpiło na czas nieokreślony.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.